

Jan de Groof, Frank Judo & Matthias E. Storme (red.), *De Vlaamse en Europese uitdaging. Vlaming zijn nu*, Heverlee-Leuven, LannooCampus, 2004, 345 pp., ISBN 90 209 5506 3.

Op 9 november 2002 organiseerden vijf Vlaamse maatschappelijk-culturele verenigingen, gesteund door dertig andere groeperingen, een congres over het identiteitsvraagstuk. Men wilde daarover een brede *brainstorming*, met participatie van een aantal buitenlandse deskundigen. Dit boek is er de weerslag van. Het bestaat uit vier delen. Het eerste deel valt onder de noemer *Bijdragen* en bevat uiteenlopende onderwerpen, met elf referaten. Het tweede deel heeft als titel *Kanttekeningen bij identiteit, traditie, democratie en welvaart*, onderverdeeld in de rubrieken *Vlaanderen-Nederland*, *Hoger onderwijs* en *Welvaart*. Het derde deel behandelt *Getuigenissen over regionale identiteit*, met o.m. analyses uit Ierland, Schotland, Baskenland en Vlaanderen (Luc Van den Brande). Het vierde deel geeft kort de verslagen weer van een aantal rondetafelgesprekken, waarbij vele referaathouders in werkgroepen met het publiek van gedachten wisselden. In globo gaf dat een veelvoud aan invalshoeken, een grote heterogeniteit zowel qua thema's als inzake kwaliteit, met nogal wat herhalingen en overlappingsen. Meestal zorgt de redactie via haar inleiding dan voor een zekere coherentie door zich over een aantal aangeboden krachtlijnen te bezinnen, maar dat is hier niet gebeurd. Men kan ook betwijfelen of het vooropgestelde doel, 'om grotere eenduidigheid te scheppen in het begrippenkader', werd gerealiseerd.

Toch kwam een aantal intussen algemeen aanvaarde standpunten vaak terug: identiteit als een historisch gegroeid, dus contingent, maar geen artificieel fenomeen; de gelaagdheid en doordringbaarheid van identificatie; het spanningsveld tussen de twee extremen, met name de intolerantie van het essentialisme enerzijds en een verkeerd begrepen universalisme anderzijds; een wetenschappelijke eenzijdigheid als die alleen op ontmaskering mikt; de de-diabolisering van het begrip 'groepsidentiteit'; de band tussen identiteit en taal, zij het binnen een grotere samenhang; de 19de-eeuwse Europese natiestaat die bevoegdheden verliest naar boven (de Europese Unie) en naar beneden (de regio's), dit tegen de achtergrond van een globaliserende wereldeconomie, en met de wens tot 'eenheid in verscheidenheid' op basis van subsidiariteit...

Bovendien werden belangrijke discussiethema's aangesneden, waaruit we er een paar selecteren. Zo was er de stelling dat de markteconomie alleen kon floreren als die was ingebed in een waardecultuur, waarbij de formele instellingen (wetten, regels...) orde en recht garanderen én de ingesteldheid van de burger (persoonlijke

waarden) corruptie en favoritisme afwijst. Dat hangt samen met de aanwezigheid van sociaal kapitaal, de kwaliteit van de overheidsinstellingen en het vertrouwen van de burgers daarin. In die zin kan culturele identificatie welvaartsbevorderend werken. Kritisch wordt eraan toegevoegd dat volgens onderzoek het verkrijgen van eigen Vlaamse politieke instellingen niet tot een nieuwe vorm van Vlaams burgerschap heeft geleid, maar dat het wantrouwen van de burgers ook tegenover de Vlaamse overheid gebleven is. Interessant was ook de analyse van de Vlaams-Nederlandse geschiedenis: hoe de Groot-Nederlandse gedachte werd afgezwakt tot een streven naar culturele integratie en verder afgezwakt tot een streven naar culturele samenwerking, pragmatisch van aard. Verbondenheid van taal impliceerde immers nog geen gemeenschappelijk cultuurbewustzijn. Wat de taal zelf betreft, stelde men een groeiende convergentie vast inzake de formele schrijftaal, maar een toenemende divergentie inzake gesproken taalgebruik: enerzijds een Poldernederlandse variant, anderzijds een soort tussentaal bekend als 'verkavelingsvlaams'. Van belang blijft dan hoe een gezamenlijke cultuurpolitiek kan worden gevoerd in het één wordende en multiculturele Europa, gebaseerd op de verdediging van het Nederlands als taal en van de Vlaamse én Nederlandse culturele identiteit. Beleidsmogelijkheden daartoe worden echter onvoldoende benut. De verdere uitbreiding van de Europese Unie, alsook het intern multi-etnisch worden van de bevolking, scherpen intussen wel het besef van een eigen culturele identiteit aan.

De belangrijkste en m.i. meest vernieuwende bijdrage kwam van Montserrat Guiberneau: *Globalization and identity in the modern nation-state*. Niet alleen vertrok zij van heldere definities inzake staat, natie, natiestaat en nationale identiteit, maar zij poogde in eerste instantie ook klaarheid te scheppen in het fenomeen van de globalisering in plaats van het begrip als een soort *passe-partout* te gebruiken. In de meest recente literatuur onderscheidde zij drie benaderingen: de thesis van de hyperglobalisten (het niet te stoppen verval van de natiestaten, die als economische en politieke factor moesten worden vervangen), de thesis van de sceptici (het continue belang van de natiestaten) en de thesis van de transformatie: de blijvende relevantie van de natiestaten, maar door de globalisering in een aantal functies fundamenteel getransformeerd. Vandaar het concept van de *post-traditional nation-state*, een nieuw type van staat, gezien de substantiële veranderingen met betrekking tot soevereiniteit, territorialiteit en geweldmonopolie. Een weliswaar aangepaste maar blijvend actieve staat. Het betreft hier wel westerse en vooral Europese staten. Aansluitend formuleerde Guiberneau een antwoord op de vraag naar het effect van de globalisering op de door de natiestaat gebruikte strategieën om tot een *single national identity* te komen. In die context situeert zij ook de dialectiek tussen het globale en het lokale, waarbij gelaagde politieke structuren (*multi-level governance*) corresponderen met een gelaagde identiteit (*multiple identities*). Ten slotte nog een kleine bemerking: niet alle in de noten vermelde auteursnamen zijn correct gespeld. [HARRY VAN VELTHOVEN]